

Научни скуп „Југословени у Шпанској републиканској војсци (1936-1939): ажурирање списка југословенских добровољаца и нова историографска истраживања“,
Институт за новију историју Србије, Београд, 18–20. мај 2023.

У просторијама Института за новију историју Србије, између 18. и 20. маја 2023. године одржан је научни скуп са међународним учешћем под називом „Југословени у Шпанској републиканској војсци (1936–1939): ажурирање списка југословенских добровољаца и нова историографска истраживања“. Значајну подршку и подстицај скупу дало је и *Удружење Шпански борци 1936–1939*. У току три дана је 15 историчара из Србије и иностранства презентовало своја истраживања у вези с борбом Југословена у Шпанском грађанском рату, као и делатношћу „шпанских бораца“ у послератном периоду, док су дискусије о досадашњим истраживачким достигнућима и смерницама за будуће анализе на овом пољу значајно допринеле квалитету скупа. Организовање једног оваквог скупа непосредно је подстакнуто новијим радовима француског историчара Ервеа Лемела. Захваљујући његовим истраживањима, дошло је до ревидирања и допуне постојећег списка југословенских бораца у Шпанији. Стога је др Лемел на скупу одржао предавање на тему досадашњег развоја историографије о Интернационалним бригадама („Добровољци из читавог света у републиканској Шпанији. Предуго једнострана и још увек непотпуна историографија“), док је у завршном делу представио резултате свог рада на употпуњавању списка „шпанских бораца“ („Ревизија листе добровољаца из Југославије у републи-

канској Шпанији: Извори, методологија, инвентар“).

Рад овог тродневног скупа био је подељен у неколико тематских панела. Након поздравних речи директора Института др Милета Бјелајца и председника *Удружења Шпански борци 1936–1939* Мила Петровића, као и уводног излагања др Лемела, у току првог дана одржана су два панела. Најпре су у првом делу („Глобално искуство и локално сећање“) др Бјелајац и проф. др Вјеран Павлаковић говорили о утицају Шпанског рата на војне планове Краљевине Југославије, односно о промени перцепције ријечких „шпанских бораца“ у периоду након распада СФРЈ. Други панел био је посвећен југословенским емигрантима који су се прикључили републиканској војсци (излагања др Весне Ђикановић и др Ненада Лајбеншпергера), док је др Миливој Бешлин представио развој односа Краљевине Југославије према рату у Шпанији и њено постепено приближавање франкистичкој страни.

Наредног дана одржана су још три панела. На почетку („Југословенски комунисти и рат у Шпанији“), др Владан Вуклиш и др Стефан Гужвица су подробно анализирали поједине важне моменте за југословенске добровољце (неуспех операције *La Corse*; фракцијске борбе у КПЈ на тлу Шпаније и њихова каснија тумачења). У следећем делу програма („*Dramatis Personae*“), др Олга Манојловић Пинтар и др Александар Силкин представили су биографије бораца Милана Калафатића и

Светозара Јовановића. Наредни панел носио је назив „Шпански рат у култури сећања“. Том приликом је проф. др Алексеј Тимофејев истакао начин на који су поједини учесници Другог светског рата у Југославији (Перо Попивода) посматрали „шпанске борце“, док су се др Здравко Савески и мср Димитрије Матић бавили представљањем културе сећања у Македонији и Србији на прелазу из XX у XXI век и места Шпанског грађанског рата у њој. Последњег дана скупа, на панелу „Визије рата и револуционарна очекивања“, др Ана Рајковић Пејић је приказала начине одласка Југословена у Шпанију, док се др Лука Пејић бавио питањем деловања анархиста с подручја Хрватске у Шпанском грађанском рату. Скуп је окончан завршним излагањем др Лемела о ревизији списка бораца.

Треба напоменути да би почетком наредне године из штампе требало да изађе зборник радова који су презентовани на панелима. Скуп је протекао у доброј атмосфери и изузетно активној дискусији, а организатори и учесници показали су жељу за наставком сарадње на наредним пројектима који би могли додатно да продубе знања о теми „шпанских бораца“. Поред академског дела, у оквиру скупа приређен је и богат културно-уметнички програм у просторијама клуба Радио Београда (Уметничко

вече *¡No pasarán!*), док су наредног дана учесници и чланови *Удружења шпански борци* обишли и споменик Интернационалним бригадама у Карађорђевој парку. Од посебног значаја за овај скуп била су излагања сарадника Института за новију историју Србије. Институт су тако представљали научни саветник др Миле Бјелајац („Утицај искустава из Шпанског грађанског рата на војну праксу у Југославији до 1941. године“), научна сарадница др Весна Ђикановић („Југословени из Северне Америке и Шпански грађански рат 1936–1939“), виша научна сарадница др Олга Манојловић Пинтар („Милан Калафатић – заборављени војник револуције“), научни саветник др Алексеј Тимофејев („Перо Попивода о југословенским Шпанцима у НОБ-у. Слика једне субкултуре“) и истраживач сарадник мср Димитрије Матић („Србија и сећање на Шпански грађански рат 1986–2006“). Напослетку, важно је поменути да је овај скуп пружио прилику не само за поновно процењивање домета досадашњих радова на тему југословенског учешћа у Шпанском рату, већ је омогућио и савременим истраживачима да кроз дискусију уоче нове истраживачке проблеме и изазове, као и да дефинишу оквире будуће сарадње.

Димитрије МАТИЋ